

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
X kadencja

Druk nr 1288

SPRAWOZDANIE

KOMISJI KULTURY, DZIEDZICTWA NARODOWEGO I ŚRODKÓW PRZEKAZU

**o poselskim projekcie uchwały w sprawie
ustanowienia roku 2026 Rokiem Stanisława
Staszica (druk nr 1116)**

Marszałek Sejmu, zgodnie z art. 33a ust. 2 regulaminu Sejmu – po zasięgnięciu opinii Prezydium Sejmu – skierował w dniu 18 marca 2025 r. powyższy projekt uchwały do Komisji Kultury i Środków Przekazu do pierwszego czytania.

Komisja Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Środków Przekazu po przeprowadzeniu pierwszego czytania oraz rozpatrzeniu tego projektu uchwały na posiedzeniu w dniu 4 czerwca 2025 r.

wnosi:

W y s o k i S e j m podjąć raczy załączony projekt uchwały.

Warszawa, dnia 4 czerwca 2025 r.

Sprawozdawca

(-) Henryk Szopiński

Przewodniczący Komisji

(-) Piotr Adamowicz

UCHWAŁA
SEJMU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

z dnia ... 2025 r.

w sprawie ustanowienia roku 2026 Rokiem Stanisława Staszica

Stanisław Staszic urodzony w Pile w 1755 r. polski działacz oświeceniowy, pionier spółdzielczości, pisarz polityczny i publicysta, filozof i tłumacz, przyrodnik: geograf i geolog, ksiądz katolicki, członek Izby Edukacyjnej Księstwa Warszawskiego, minister stanu Księstwa Warszawskiego, minister stanu Królestwa Polskiego – bez wątpienia należy do grona najwybitniejszych przedstawicieli polskiego oświecenia.

Przed zwołaniem Sejmu Wielkiego i w trakcie obrad parlamentu anonimowymi „Uwagami nad życiem Jana Zamoyskiego” i „Przestrogi dla Polski” wspierał dzieło naprawy Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Po trzecim rozbiórce i upadku państwa polskiego odbywał podróże badawcze i prowadził badania geologiczne w celu poznania zasobów krajowych. Jako pierwszy znany Polak zajął się naukowym badaniem Tatr. Owocem kilkunastoletnich badań i wypraw było opublikowanie pierwszego opracowania poświęconego budowie geologicznej ziem polskich pt. „O ziemiorództwie Karpatów i innych gór i równin Polski” oraz opracowanie „Mapy geologicznej Polski i krajów sąsiednich”. Za osiągnięcia na polu nauk o Ziemi Stanisław Staszic otrzymał zaszczytny tytuł ojca geologii polskiej.

W początkach XIX w. Stanisław Staszic zamieszkał na stałe w Warszawie i włączył się aktywnie w działalność Towarzystwa Przyjaciół Nauk. W latach 1808–1826 jako prezes kierował pracami tego uczonego zgromadzenia. Towarzystwo zawdzięczało swojemu prezesowi dwie siedziby w Warszawie: pierwszą w trzech kamienicach przy ulicy Kanonia, a drugą w Pałacu Staszica przy Krakowskim Przedmieściu. Do końca życia wspierał je finansowo, a w testamencie księgozbiór i rękopisy przekazał bibliotece Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Zainicjował również i w większej części sfinansował budowę pomnika znakomitego astronoma Mikołaja Kopernika, odsłoniętego w 1830 r. przed Pałacem Staszica.

Po powstaniu Księstwa Warszawskiego, napisał i wydał broszurę „O statystyce Polski” adresowaną do tych, którzy chcieli kraj oswobodzić i którzy chcieli w nim rządzić. Jednocześnie przestrzegał ich, aby właściwie „użytkowali z czasu”. Wszedł w skład Rady Stanu oraz Izby Edukacyjnej. Szybko stał się jednym z najaktywniejszych radców stanu i prawą ręką

dyrektora Komisji Rządowej Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Stanisława Kostki Potockiego. Zajmował się z sukcesem tworzeniem sieci szkół elementarnych, obroną funduszy edukacyjnych i powołaniem do życia Szkoły Lekarskiej w Warszawie.

Działalność edukacyjną Stanisław Staszic kontynuował po upadku Napoleona, w epoce Królestwa Kongresowego. Włączył się w organizację Szkoły Akademicko-Górnictwa w Kielcach, Uniwersytetu Warszawskiego, Szkoły Inżynierii Cywilnej Dróg i Mostów, Instytutu Agronomicznego i Szkoły Przygotowawczej do Instytutu Politechnicznego. Wówczas kierował również departamentem w Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych i Policji odpowiedzialnym za rozwój przemysłu i górnictwa, budowę dróg i regulację rzek. Szczególną opieką otoczył górnictwo i hutnictwo. Dzięki niemu powstała Dyrekcja Górnictwa, modernizowano i uruchamiano huty i kopalnie, otwarto Hutę Aleksander w Białogonie pod Kielcami. Za zasługi dla kraju Stanisław Staszic został odznaczony Orderami św. Stanisława i Orła Białego.

Jako właściciel kilku wsi w województwie lubelskim stał się również pionierem spółdzielczości rolniczej. Założył Towarzystwo Rolnicze Hrubieszowskie. Chłopom przekazał ziemię w dziedziczne użytkowanie, zwolnił ich od pańszczyzny, ustanowił samorząd, a na terenie gminy założył szkoły, szpital i bank pożyczkowy. W latach 1819–1820 wydał „Ród ludzki”, owoc ponad trzydziestoletnich badań nad dziejami cywilizacji człowieka na Ziemi, w którym przedstawił ogólny schemat dziejów ludzkości i wizję społeczeństwa przyszłości, wizję Europy zrzeszonych narodów.

W testamencie cały swój majątek przekazał na cele społeczne, dobroczynne i charytatywne, chcąc „być narodowi użytecznym”. Został pochowany przy dawnym kościele Kamedułów na warszawskich Bielanach.

Mając na uwadze życie Stanisława Staszica i jego wpływ na dzieje Polski, Sejm Rzeczypospolitej Polskiej w 200. rocznicę śmierci pragnie upamiętnić tego wybitnego Polaka i ustanawia rok 2026 Rokiem Stanisława Staszica.